

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Педагогічний інститут
Кафедра теорії та історії педагогіки

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ

Напрямок підготовки 6.010102 Початкова освіта

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Київ-2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

О. Б. Жильцов
20/16 року

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ

Навчальна

Спеціальність 6.010102 Початкова освіта

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

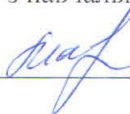
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 92135554 Начальник відділу моніторингу якості освіти
Програма № <u>2669</u>
(підпис) <u>[підпис]</u> (орієнтація, дата)
« <u> </u> » <u>20/16</u> р.

Київ-2016

УДК 378.1

Структура програми типова. Години відповідають робочому навчальному плану.

Заступник директора Педагогічного інституту з навчальної роботи

 Машовець М. А.

Робоча програма «Педагогічна деонтологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 6.010102 «Початкова освіта», галузі знань 01 «Освіта», 2016 р. - 24 с.

Розробник:

Хоружа Людмила Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач, професор кафедри теорії та історії педагогіки Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Укладач:

Леонтєва Інна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії педагогіки
Протокол №1 від **“07” вересня 2016 року**.

Завідувач кафедри Хоружа Людмила Леонідівна

 (Хоружа Л. Л.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ 07 ” вересня 20 16 року

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	6
II. Тематичний план навчальної дисципліни	7
III. Програма	
<i>Змістовий модуль I. Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності педагога</i>	8
<i>Змістовий модуль II. Ситуації морального вибору: поведінка педагога відповідно до норм педагогічної етики</i>	9
IV. Навчально-методична карта дисципліни “Педагогічна деонтологія”	11
V. Плани семінарських занять	12
VI. Завдання для самостійної роботи	14
Карта самостійної роботи студента	16
VII. Система поточного та підсумкового контролю	17
VIII. Методи навчання	19
IX. Методичне забезпечення курсу	19
X. Питання для самоперевірки	20
XI. Рекомендована література	
Основна.	21
Додаткова.	22

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни “Педагогічна деонтологія” є нормативним документом Київського Університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою теорії та історії педагогіки на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта.

Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач першого (магістерського) рівня вищої освіти відповідно до освітньо-професійної програми, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни “Педагогічна деонтологія”, необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

“Педагогічна деонтологія” є складовою частиною дисциплін психолого-педагогічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв’язання низки **завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців**, зокрема: теоретичне та практичне оволодіння майбутніми педагогами основами педагогічної культури, розвиток особистісних якостей майбутнього педагога, розуміння особливостей свого морального статусу, наукової етики.

Мета вивчення курсу: формування у майбутніх педагогів моральних цінностей педагогічної професії через засвоєння її нормативних засад, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.

Завдання курсу:

- розкриття соціальної та виховної значущості дотримання педагогом норм педагогічної етики у професійній діяльності;
- ознайомлення студента з принципами, нормами і правилами професійно-педагогічної поведінки та чітке їх засвоєння;
- формування моральних цінностей педагогічної професії та відповідних якостей майбутнього педагога;
- розвиток етичної культури фахівців на рефлексивній основі, спонукання їх до самоаналізу своїх вчинків;
- визначення типових помилок педагогічної поведінки, пов’язаних із порушенням норм педагогічної моралі;
- розкриття особливостей етичної поведінки педагогічного працівника при розв’язанні складних педагогічних ситуацій;
- розробка алгоритму індивідуальної педагогічної взаємодії.

У процесі вивчення курсу важливо зосередити увагу на **засвоєнні знань** із таких питань: педагогічна етика, педагогічна культура, наукова етика.

Підвищенню ефективності семінарських занять сприятиме передбачене програмою виконання студентами творчих робіт, зокрема розробка кодексу професійної етики викладача вищої школи, творів, есе, реферативних повідомлень, доповідей тощо.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти **набувають умінь та навички, формують загальнопрофесійні компетенції щодо:**

1. Визначення професійно важливих якостей педагога, які мають моральну природу.
2. Дослідження системи зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають професійну

поведінку педагога.

3. Визначення співвідношення структури особистості педагога з вимогами до його професійної діяльності.
4. Аналізу та оцінювання професійної поведінки й діяльності педагогів (під час проходження педагогічної практики).
5. Здійснення діагностики, самооцінки та регулювання власної професійної поведінки та діяльності під час проходження науково-педагогічної практики.
6. Оцінка індивідуального ступеня розвитку норм професійної етики.
7. Виявлення та аналіз типових помилок професійної поведінки вчителя, що пов'язані з порушенням норм педагогічної моралі.
8. Усвідомлення основних вимог до наукової етики викладача.
9. Виявлення, аналіз несприятливих факторів та негативних наслідків, помилкових, афектних дій у педагогічній діяльності.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 72 год., із них 16 год. – лекції, 12 год. – семінарські заняття, 4 год. – модульний контроль, 36 год. – самостійна робота. Вивчення навчальної дисципліни “Педагогічна деонтологія” завершується підсумковим модульним контролем (залік).

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

І. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: цінності педагогічної професії, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.

Курс: підготовка <u>магістрів</u>	Напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>2 кредити</i></p> <p>Змістові модулі: <i>2 модулі</i></p> <p>Загальний обсяг дисципліни (години): <i>72 години</i></p> <p>Тижневих годин: <i>2 години</i></p>	<p>Галузь знань 01 Освіта,</p> <p>Напрям підготовки 6.010102 Початкова освіта</p> <p>Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 3.</p> <p>Семестр: 5.</p> <p>Аудиторні заняття: 28 <i>годин</i>, з них: Лекції: 16 <i>години</i> Семінарські заняття: 12 <i>годин</i></p> <p>Модульний контроль: 4 <i>години</i></p> <p>Самостійна робота: 40 <i>годин</i></p> <p>Вид контролю: <i>залік</i></p>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль І.							
ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА							
1.	Вступ. Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку педагога. Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності фахівця	12	4	2	2	8	
2.	Характеристика професійних моральних норм діяльності педагога. Педагогічні табу.	14	4	2	2	8	2
Разом		26	8	4	4	16	2
Змістовий модуль ІІ.							
СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ: ПОВЕДІНКА ПЕДАГОГА ВІДПОВІДНО ДО НОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ							
3.	Роль педагогічної етики у реалізації основних прав і свобод особистості. Особливості етичної поведінки педагога у різних педагогічних ситуаціях	14	6	4	2	8	
4.	Технологія індивідуального суб'єкт-суб'єктного педагогічного впливу згідно норм педагогічної етики	14	6	4	2	8	
5.	Педагогічний конфлікт, його сутність, джерела, особливості, причини, функції, класифікація. Поведінка у конфліктній ситуації. Розв'язання та запобігання педагогічних конфліктів. Легітимність і етичність у конфлікті.	18	8	4	4	8	2
Разом		46	20	12	8	24	2
Разом за навчальним планом		72	28	16	12	40	4

ІІІ. ПРОГРАМА ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Тема 1. ВСТУП. ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО ПРОФЕСІЙНУ ПОВЕДІНКУ ПЕДАГОГА. ПЕДАГОГІЧНА ЕТИКА ЯК СУКУПНІСТЬ МОРАЛЬНИХ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ (2 год.)

Вступ. Характеристика і генезис розвитку поняття “педагогічна деонтологія”. Цілі та завдання педагогічної деонтології як науки про професійну поведінку педагога. Об’єкт і предмет педагогічної деонтології. Вимоги до професійної поведінки сучасного педагога. Особливості нормативно-рольових функцій педагогічної професії. Специфіка педагогічної діяльності вчителя початкової школи.

Педагогічна етика як галузь професійної етики. Сутність та функції педагогічної етики як системи моральних вимог до особистості педагога. Філософські основи педагогічної етики. “Золоте правило” моралі. Педагогічний потенціал релігійних цінностей і заповідей. Генезис розвитку етико-педагогічних ідей у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Етичні погляди педагогів-гуманістів: Я. Корчака, К. Д. Ушинського, В. О. Сухомлинського та інших. Основні категорії педагогічної етики. Характеристика принципів педагогічної етики.

Основні поняття теми: педагогічна деонтологія, професійна поведінка педагога, етичні норми, педагогічна діяльність, професіоналізм викладача, компетентність педагога, педагогічна етика, мораль, духовність, педагогічна культура, педагогічний такт, педагогічна толерантність.

Семінар 1. Генезис розвитку етико-педагогічних ідей (2 год.)

Тема 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНИХ МОРАЛЬНИХ НОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА. ПЕДАГОГІЧНІ ТАБУ (2 год.)

Професійні норми як історично встановлені стандарти професійної поведінки та діяльності. Гуманізм як нормативна основа педагогічної професії. Загальні, часткові та рамкові норми, норми-ідеали. Структура рамоквих норм: норми-заборони, норми-права, норми-обов’язки. Конкретно-історичний характер розвитку норм професійної поведінки педагога. Зміст основних нормативних вимог до педагога та їх характеристика. Аналіз існуючих кодексів професійної етики педагога в Україні та за її межами: позитивні й негативні аспекти.

В. О. Сухомлинський про 10 педагогічних табу, їх характеристика.

Основні поняття теми: професійні норми, загальні норми, часткові норми, рамкові норми, гуманізм, кодекси професійно-педагогічної етики, педагогічні табу.

Семінар 2. Професійна етика як змістова основа педагогічної деонтології. Етичні норми професійної поведінки педагога (2 год.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ: ПОВЕДІНКА ПЕДАГОГА ВІДПОВІДНО ДО НОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ

Тема 3. РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИСТОСТІ. ОСОБЛИВОСТІ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ВИКЛАДАЧА У РІЗНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЯХ (4 год.)

Закріплення формалізованих норм професійної поведінки педагога в основних нормативно-правових документах, які регламентують діяльність сфери освіти. Захист прав дитини в Україні. Нормативно-правові документи про права дитини і місце педагогічної етики вчителя у їх реалізації. Декларація прав дитини і Конвенція ООН про права дитини як нормативно-правова основа життєдіяльності особистості. Основні права дитини. Юридична відповідальність педагога за дії, які суперечать нормам професійної етики. Міра правової відповідальності.

Педагогічна ситуація і педагогічна задача. Моральні конфлікти: типові причини виникнення та способи подолання. Характеристика основних суперечностей, що виникають в освітньому процесі ВНЗ. Етичні засади розв'язання педагогічних задач. Моральна оцінка як орієнтир педагога для вибору професійної поведінки та дії у складних педагогічних ситуаціях. Особливості монологічного і діалогічного спілкування з учнями. Класифікація типових помилок етико-педагогічної поведінки молодих педагогів. Самоаналіз, самооцінка та рефлексія як психологічні основи розвитку педагогічної етики фахівця.

Основні поняття теми: права дитини, захист прав дитини, життєдіяльність учнів, юридична відповідальність, міра правової відповідальності, педагогічна ситуація, педагогічна задача, моральна оцінка, моральні конфлікти, монологічне спілкування, діалогічне спілкування.

Семінар 3. Роль педагогічної етики вчителя у реалізації основних прав і свобод дитини. Особливості етичної поведінки педагога у різних педагогічних ситуаціях (4 год.)

Тема 4. ТЕХНОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СУБ'ЄКТ - СУБ'ЄКТНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ ЗГІДНО НОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ (4 год.)

Прийоми індивідуальної педагогічної дії та їх характеристика. Дотримання вчителем принципів педагогічної етики – важлива передумова використання прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії. Алгоритм відбору прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії як основа етичного впливу педагога на учня. Вибір тактики поведінки в ситуаціях морального вибору відповідно до основних принципів педагогічної етики. Використання педагогічних засобів при розв'язанні різноманітних ситуацій. Емоційно-вольове регулювання педагогом свого психічного стану та дій. Діагностичні методики оцінки ефективності педагогічної взаємодії.

Основні поняття теми: індивідуальна педагогічна дія, педагогічна взаємодія, емоційно-вольове регулювання психічного стану, моральний вибір.

Семінар 4. Педагогічна етика та технологія використання прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії (2 год.).

Тема 5. ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНФЛІКТ, ЙОГО СУТНІСТЬ, ДЖЕРЕЛА, ОСОБЛИВОСТІ, ПРИЧИНИ, ФУНКЦІЇ, КЛАСИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ. СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО КОНФЛІКТУ (4 ГОД.)

Педагогічний конфлікт, характеристика його типів. Причини педагогічного конфлікту. Структура, основні етапи конфлікту. Природа конфліктів (9 причин конфліктів). Динаміка конфлікту і фази (латентна, демонстративна, агресивна, батальна, зростання порушень, деформація когніцій, фінал конфлікту, ескалація, рецидив). Реверсія конфлікту. Диференціація конфліктів. Раціональна комунікація у конфлікті (уникнення деструктивного конфлікту, врегулювання конфлікту, правила передбачення конфлікту). Технології його розв'язання. Стили поведінки педагога в конфліктній ситуації. Раціональна комунікація в конфлікті. Способи забезпечення етичного захисту учасників конфлікту. Типові стратегії конструктивного вирішення педагогічних конфліктів. Адаптивна поведінка педагога в конфлікті, управління розвитком і перебігом конфлікту.

Основні поняття теми: педагогічний вплив, педагогічний конфлікт, стилі поведінки в конфліктній ситуації, поведінкові індикатори, комунікація з повагою, адаптивна поведінка, етичний захист.

Семінар 5, 6. Педагогічний конфлікт, його особливості, структура, види, шляхи розв'язання. (4 год.)

IV. Навчально-методична карта дисципліни “Педагогічна деонтологія”

Разом: 72 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год.,
самостійна робота – 40 год., модульний контроль – 4 год., ПМК (залік)

Модулі	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		
Назва модуля	Педагогічна деонтологія як наука про норми професійної діяльності педагога		Ситуації морального вибору: поведінка педагога відповідно норм педагогічної етики		
Кількість балів	59 балів		90 балів		
Лекції	1 бал	1 бал	2 бал	2 бал	2 бали
Теми лекцій	Вступ. Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку педагога	Характеристика професійних моральних норм діяльності педагога	Роль педагогічної етики вчителя у реалізації основних прав і свобод особистості	Технологія індивідуального суб'єкт- суб'єктного педагогічного впливу згідно норм педагогічної етики	Педагогічні конфлікти, їх природа, види, причини виникнення, шляхи їх подолання
Семінари	11 балів	11 балів	11 балів	11 балів	22 бали
Теми семінарських занять	Генезис розвитку етико-педагогічних ідей	Професійна етика педагога як змістова основа педагогічної деонтології. Етичні норми професійної поведінки педагога	Особливості етичної поведінки педагога у різних педагогічних ситуаціях	Педагогічна етика та використання прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії	Педагогічні конфлікти, їх природа, види, причини виникнення, шляхи подолання. Педагогічні конфлікти, їх природа, види, причини виникнення, шляхи подолання.
Самостійна робота	5	5	5	5	5
Види поточн. контролю	Модульний контроль – 25 балів		Модульний контроль – 25 балів		
Підсумк. контроль	ПМК (залік)				

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I

ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Семінар 1.

Тема: Генезис розвитку етико-педагогічних ідей. (2 год.)

План заняття

I. Презентація групових проєктів

1. Ретроспективний огляд ідей педагогічної етики у працях видатних педагогів і мислителів минулого.
2. Кодекси професійної-педагогічної етики в Україні та за її межами.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

Рекомендована література Основна: [1] [7 - 21] Додаткова: [5-9]

Семінар 2.

Професійна етика педагога к змістова основа педагогічної деонтології. Етичні норми професійної поведінки педагога(2 год.).

План заняття

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сутність і структура педагогічної етики..
2. Етика фахівця як невід'ємна частина кожної педагогічної дії.
3. Поняття професійної норми: формалізовані та неформалізовані норми.
6. Специфіка професійної ролі вчителя початкової школи.
7. Гуманізм як нормативна основа педагогічної професії.
8. Характеристика загальних і часткових норм педагогічної етики.
9. Сутність рамкових норм: норми-заборони, норми-права, норми-обов'язки.
10. Педагогічні табу та їх характеристика.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Розв'язання педагогічних задач з теми.

Модульний контроль.

Рекомендована література Основна: [1] [7 - 21] Додаткова: [5-9]

Семінар 3

Тема: Роль педагогічної етики педагога у реалізації основних прав і свобод дитини. особливості етичної поведінки вчителя у різних педагогічних ситуаціях (2 год.)

План заняття

I. Обговорення теоретичних питань

- 1.Формалізовані норми професійної поведінки вчителя.
2. Нормативно-правові документи про права дитини, місце педагогічної етики у їх реалізації.
3. Характеристика основних суперечностей, що виникають у навчально-виховному процесі.
4. Етичні засади розв'язання педагогічних задач. Моральна оцінка як орієнтир для

вибору педагогом професійної поведінки та дії у складних педагогічних ситуаціях.
 5. Класифікація типових помилок етико-педагогічної поведінки молодих педагогів.
 6. Самоаналіз, самооцінка та рефлексія як психологічні основи розвитку педагогічної етики фахівця.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Розв'язання педагогічних задач з теми.

Модульний контроль.

Рекомендована література Основна: [1] [7 - 21] Додаткова: [5-9]

Змістовий модуль II. СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ: ПОВЕДІНКА ВЧИТЕЛЯ ВІДПОВІДНО ДО НОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ

Семінар 4.

Тема: Педагогічна етика та технологія використання прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії (2 год.).

План заняття

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Класифікація прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії.
2. Технологія використання прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії в найбільш типових професійних ситуаціях.
3. Алгоритм вирішення внутрішнього конфлікту за допомогою прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Розв'язання педагогічних задач з теми.

Модульний контроль

Рекомендована література

Основна: [5] [6] [8] [9] [10] [12] [15] [17] [19] [20] [21]

Додаткова: [3] [7] [9]

Семінар 5,6.

Тема: Педагогічний конфлікт, його особливості, структура, джерела, види, шляхи розв'язання (4 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

План заняття.

1. Поняття педагогічного конфлікту, його сутність, особливості, природа походження.
2. Структура і функції педагогічних конфліктів. Учасники педагогічних конфліктів.
3. Класифікації педагогічних конфліктів за їх джерелами і причинами.
4. Легітимність та етичність у педагогічному конфлікті.
5. Аналіз конкретних ситуацій.

6. Виконання вправ на розвиток навичок раціональної поведінки в конфлікті та умінь розв'язувати типові конфліктні педагогічні ситуації.

II. Перевірка виконання самостійної роботи

III. Захист навчального проекту.

Рекомендована література Основна: [10] Додаткова: [11,12]

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль I.

ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Тема 1. Вступ. Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку педагога. Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності педагога

1. Проаналізуйте основні вимоги до професійної діяльності сучасного педагога у нормативно-правових актах (закони України “ Про освіту”, “ Про вищу освіту”, “ Національна доктрина розвитку освіти”, “Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 роки ”тощо).
2. Проаналізуйте нормативні вимоги до професійної поведінки педагога в різні соціально-історичні періоди.
3. Доведіть необхідність свободи вибору дій педагога при виконанні різноманітних професійних завдань.
4. Визначте привабливі та непривабливі (для вас особисто) сторони педагогічної професії.
5. Підберіть декілька відомих афоризмів, які актуалізують проблему моральних вимог до діяльності педагога, визначте власне розуміння цих висловів.
6. Напишіть твір-есе на одну із запропонованих тем : “Проблема добра і зла як сутнісна основа педагогічної етики”, “Совість – моральний регулятор поведінки вчителя”, “Моральні аргументи “за” і “проти” покарання як методу виховання”.
7. Визначте основні показники педагогічного такту вчителя.

Тема 2. Характеристика професійних моральних норм діяльності вчителя початкових класів. Педагогічні табу

1. Напишіть твір-есе на тему: “Принципи гуманізму в дії. Що це означає?”.
2. Спираючись на ситуації з педагогічної практики, наведіть приклади виявлення педагогом педагогічної справедливості. Проаналізуйте його поведінку.
3. Візьміть інтерв'ю у вчителя, спираючись на такі запитання:
  - ✓ чи існує в школі кодекс етичної поведінки вчителя, і як, відповідно до нього педагоги орієнтують свої професійні дії?
  - ✓ чи існують у школі педагогічні табу (якщо існують, то які саме)?
  - ✓ яка доцільність кодексів етичної поведінки вчителя у регулюванні професійно-педагогічної поведінки?
4. Заповніть таблицю, в яку будуть занесені ваші професійно-етичні норми і якості.

Я – студент	Я – майбутній викладач

Змістовий модуль II

СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ: ПОВЕДІНКА ПЕДАГОГА ВІДПОВІДНО ДО НОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ

Тема 3. Особливості етичної поведінки педагога у різних педагогічних ситуаціях

1. Проведіть бесіду з 2-3 викладачами з різним стажем роботи про причини вибору професії викладача вищої школи, педагогічні невдачі та проблеми, ставлення до педагогічної діяльності. Проаналізуйте отримані дані.
2. Розробіть рекомендації для педагога під рубрикою: “Вчитися володіти собою”.
3. Підберіть з психолого-педагогічної літератури 2-3 тести на виявлення у себе особливостей сформованості професійно-особистісних моральних якостей.
4. Складіть власні правила спілкування викладача зі студентами, адміністрацією закладу, колегами.
5. Підготуйтеся до дискусії на тему: “Сучасний учитель: проблеми та суперечності”.

Тема 4. Технологія індивідуального педагогічного впливу на особистість згідно норм педагогічної етики

1. Проаналізуйте, як творчо працюючий педагог, діяльністю якого ви вивчали, використовував прийоми індивідуальної педагогічної взаємодії у спілкуванні зі студентами. Наведіть приклади, дайте власну оцінку.
2. Виберіть з літературних джерел 4-5 народних вислови або афоризми щодо педагогічної моралі та розкрийте своє розуміння їх змісту.
3. Ознайомтеся з працею О. Бобиря “Етикет учителя” (Бобир О. Етикет учителя: Навчально-методичний посібник. – Львів: Норма, 2005. – 344с.) та розробіть власні правила щодо етикету поведінки у процесі педагогічного спілкування.

Тема 5-6 Педагогічні конфлікти, їх природа, види, джерела, причини виникнення.

1. Підібрати 2-3 фрагменти з прикладами конфліктних педагогічних ситуацій та їх вирішення із вітчизняних та зарубіжних художніх фільмів. (відео фрагменти).
2. Підібрати методики оцінки способів реагування у конфліктній ситуації.
3. Опрацювати навчально-методичну літературу з теми “Розв’язання та запобігання педагогічних конфліктів. Поведінка педагога в конфлікті. Методи врегулювання конфліктів і запобігання їм”.
4. Занотувати у зошитах способи уникнення та подолання стресових ситуацій в умовах педагогічного спілкування.

Карту самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи студентами, подано у вигляді табл. 6.1.

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тиждень)
Змістовий модуль I. ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА			
Тема 1. Вступ. Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку педагога. Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності (8 год)	Семінарське заняття, самостійна робота, ПМК	5	I
Тема 2. Характеристика професійних моральних норм діяльності педагога. Педагогічні табу. (8 год)	Семінарське заняття, самостійна робота, ПМК	5	II
Змістовий модуль II. СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ: ПОВЕДІНКА ПЕДАГОГА ВІДПОВІДНО ДО НОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ			
Тема 3. Особливості етичної поведінки педагога в різних педагогічних ситуаціях (8 год)	Семінарське заняття, самостійна робота, ПМК	5	III
Тема 4. Технологія індивідуального індивідуального суб'єкт- суб'єктного педагогічного впливу відповідно до норм педагогічної етики. (8 год)	Семінарське заняття, самостійна робота, ПМК	5	IV
Тема 5. Педагогічний конфлікт, його сутність, джерела, особливості, причини, функції, класифікація. Поведінка педагога у конфліктній ситуації. Розв'язання та запобігання педагогічних конфліктів. Легітимність і етичність у конфлікті. (8 год)	Семінарське заняття, самостійна робота, ПМ	5	V
Разом: 40 год.	Разом: 25 балів		

ВІІ. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів з дисципліни “Педагогічна деонтологія” оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов’язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 7.1, табл. 7.2.

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування	8+6
2.	Семінарські заняття	50 (max 60)
3.	Модульні контрольні роботи (1, 2)	50
4.	Самостійна робота	25
5.	ПМК (залік)	-
Підсумковий рейтинговий бал Коефіцієнт перерахунку 142 : 100		139 (max 149) 1,39

* Розрахунок балів подано з урахуванням можливості студенту взяти участь в обговоренні визначених програмою питань семінарських занять з навчальної дисципліни не менше ніж 80 % із запрограмованих навчальних занять.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, есе.
- **Комп’ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 7.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно — відмінний рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре — достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок
C	75-81	Добре — в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю

	балів	помилки
D	69-74 балів	Задовільно — посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо — мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання — незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу — досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”, подано у табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
“відмінно”	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
“добре”	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
“задовільно”	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
“незадовільно”	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка “незадовільно” ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У табл. 7.4 представлено розподіл балів, що присвоюються студентам упродовж вивчення дисципліни “Педагогічна деонтологія”.

Таблиця 7.4

Розподіл балів, що присвоюються студентам			
ЗМІСТОВІ МОДУЛІ (відвідування, семінари, самостійна робота)		Модульний контроль	Самостійна робота
ЗМ 1	ЗМ 2		
24	50	50	25

Разом: 149 бали

Коефіцієнт перерахунку: 1,42

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: педагогічні задачі.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; розв'язування педагогічних задач; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ підручники; хрестоматії;
- ✓ навчальні, навчально-методичні посібники;
- ✓ електронні ресурси;
- ✓ навчальна програма;

- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ тестові завдання для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

Х. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Педагогічна деонтологія – наука про професійну поведінку педагога.
2. “Золоте” правило моралі – основа педагогічної етики.
3. Сутність поняття “педагогічна етика”.
4. Видатні педагоги про роль професійної етики.
5. Зв'язок педагогічної етики з іншими гуманітарними дисциплінами.
6. Конкретно-історичний характер норм професійної поведінки педагога
7. Педагогічні норми як стандарт професійної поведінки викладача вищої школи.
8. Характеристика основних принципів та категорій педагогічної етики.
9. Педагогічна мораль в контексті народної педагогіки.
10. Законодавча база та формалізовані моральні норми поведінки педагога.
11. Основні завдання педагогічної деонтології.
12. Соціальні вимоги до особистості та професійності педагога на сучасному етапі розвитку суспільства.
13. Моральні цінності педагогічної професії.
14. Особливості професійної діяльності педагога у порівнянні з іншими людинознавчими професіями.
15. Проблема морального вибору: свобода і відповідальність.
16. Характеристика етичних вимог до викладача щодо його суб'єкт — суб'єктних взаємин .
17. Відповідальність як основна моральна норма педагогічної професії.
18. Моральні взаємини викладача з колегами.
19. Особливості наукової етики викладача.
20. Педагогічні табу та їх значення для регуляції поведінки педагога.
21. Роль творчості у діяльності педагога щодо вирішення різноманітних педагогічних проблем.
22. Культура спілкування як основа педагогічної діяльності та педагогічної моралі.
23. Характеристика основних стилів педагогічного спілкування.
24. Роль професійної етики у реалізації прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії.
25. Моральні засади вирішення викладачам складних педагогічних ситуацій.
26. Рефлексивний контроль – передумова корекції та вдосконалення педагогом своїх професійних дій.
27. Педагогічний етикет і його особливості.
28. Діагностика моральних якостей педагога.
29. Методи морального самовдосконалення педагога.
30. Етична культура педагога : сутність і особливості.
31. Вивчення та оцінка моральних якостей педагога.

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

- 1.** Бралатан В. П. Професійна етика [Текст] : навч. посіб. / В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко.— Київ : Центр учбової літератури, 2011. — 312 с.
- 2.** Васянович Г.П. Педагогічна етика: Навчально- методичний посібник. – Львів: Норма, 2005. – 344с.
- 3.** Етика: Навч. посібник / В.О. Лозова, М.І. Панов, А.О. Стасевська та ін.. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224с.
- 4.** Законодавство України про освіту : Збірник законів. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 159с.
- 5.** Левитан К.М. Основы педагогической деонтологии. – М.: Наука, 1994. – 192с.
- 6.** Мільто Л.О. Методика розв’язування педагогічних задач: Навч. посібник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Харків: Ранок-НТ, 2004. – 152с.
- 7.** Народна педагогіка: світовий досвід / Уклад. А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 134с.
- 8.** Наумчик В.Н., Савченко Е.А. Этика педагога: Учеб.-метод. пособие. – Минск: Университет, 1999. – 216с.
- 9.** Професійна етика вчителя: час і вимоги / За заг. Ред.. Б.М. Жебровського. – К., 2000 – 78с.
- 10.** Рогов Е.И, Личность учителя: теория и практика. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512с.
- 11.** Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості. Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 346с.
- 12.** Тимошенко Н.Л. Корпоративна культура. Діловий етикет: Навч. посібник. - К.: Знання, 2006. - 391 с. - (Вища освіта ХХІ століття)
- 13.** Тофтул М.Г. Етика: підручник для вузів. -2-ге вид., випр., допов. - К.: Академія, 2011. - 437 с.
- 14.** Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч.-метод. Посібник. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 96с.
- 15.** Хоружа Л.Л. Етичний розвиток педагога [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л. Л. Хоружа ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. - Київ : Академвидав, 2012. - 208 с.

Додаткова:

- 1.** Андреев В.И. Педагогический этикет: спецкурс для нравственного саморазвития. – Казань: Центр инновационных технологий, 2002. – 272с.
- 2.** Амонашвили Ш.А. Гуманно-личностный подход к детям. – М.: Издательство “Институт практической психологии”, 1998. – 544с.
- 3.** Блощинська В.А. Етика. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 248с.
- 4.** Бобир О. Этикет учителя: навчально-методичний посібник. – К.: Ленвіт, 2004. – 192с.
- 5.** Гринькова В. Аксіологічний підхід до проблеми педагогічної культури майбутнього вчителя // Шлях освіти. – 2002. - № 2. – С.2-6.
- 6.** Громкова М.Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности: Учебное пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415с.
- 7.** Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки. – К.: АПН, 2002. – 223с.
- 8.** Зязюн І.А. Гуманістична стратегічна теорія і практика навчального процесу: Спец. випуск // Рідна школа. – 2000. - № 8. – С.12-14.
- 9.** Комарова І. Культура педагогічного спілкування вчителя. // Шлях освіти. – 2001. - № 1. – С. 31-34.
- 10.** Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка. – К.: МАУП, 2002. – 169с.
- 11.** Наumenко Г. Рівень професіоналізму вчителя – основа реформи школи // Початкова школа. – 2001. - № 1. – С.3-5.
- 12.** Олексюк О.М. Нормативно-регулятивні механізми духовного розвитку особистості // Педагогіка толерантності. – 1999. – С.85-87.
- 13.** Скрипченко Н.Ф. Формування понять етики і моралі // Педагогіка і психологія. – 1995. - № 2. – С.55-58.
- 14.** Хоружа Л.Л. Гуманний учитель: утопія чи реальність? // Директор школи: Науково-методичний журнал. – 2002. - №2. – С.42-48.
- 15.** Хоружа Л.Л. Гуманізація як системо утворюючий компонент реформування сучасної освіти і виховання // Освіта на Луганщині. – 2002. - № 2(17). – С.59-66.
- 16.** Хоружа Л.Л. Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності / Л.Л.Хоружа // Вища школа, 2015.- № 6.- С.9-19.
- 17.** Чернокозов И.И. Профессиональная этика учителя: Книга для учителей. – 2-е изд., доп. – К., 1988. – 223с.
- 18.**

Робоча програма навчального курсу
“ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ”

Розробник:

Хоружа Людмила Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач, професор кафедри теорії та історії педагогіки Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Укладач:

Леонтєва Інна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка